

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΚΥΠΡΟΥ

Δεξιότητες του παρόντος και του μέλλοντος

Ακούοντας τη φωνή των παιδιών

Δρ Μαρία Ηρακλέους

Δομή της παρουσίασης

Δεξιότητες του παρόντος και του μέλλοντος

Η φωνή των παιδιών

Παραδείγματα από σχολεία που εφαρμόζουν το Πρόγραμμα
Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης των εκπαιδευτικών
Μελέτη περίπτωση

Δεξιότητες του παρόντος και του μέλλοντος

- Η σημασία της προσχολικής (πρώτο-σχολικής) εκπαίδευσης συχνά δικαιολογείται σε σχέση με τις επιπτώσεις της στη μελλοντική εκπαιδευτική ζωή των παιδιών. Ωστόσο, η προσχολική εκπαίδευση «είναι, ή θα πρέπει να είναι, μια κατάσταση χάριτος, μια μεγάλη εισπνοή: τόσο όσο μια «**είμαι-εδώ-τώρα**» όσο και μια στιγμή για την αποθήκευση ‘πλούτου’ για το μέλλον» (Jenkinson, 2001: xvii).

‘is, or should be, a state of grace, a big in-breath: both a

“being-here-now time” and a time for storing riches for the future’

Δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα – Κατηγορίες

Κάθετες δεξιότητες

- Με τον όρο “hard skills” ή αλλιώς “σκληρές/κάθετες δεξιότητες”, αναφερόμαστε στις τεχνικές, στις πρακτικές γνώσεις του κάθε επαγγέλματος. Για παράδειγμα, η αποτελεσματική χρήση του υπολογιστή, των ψηφιακών συστημάτων και των προγραμμάτων, οι εξειδικευμένες γνώσεις σχετικά με το στοιχείο των σπουδών αποτελούν κάποιες από αυτές τις δεξιότητες. Με άλλα λόγια, πρόκειται για την εξειδίκευση πάνω στο αντικείμενο του κάθε επαγγέλματος.

Οριζόντιες δεξιότητες

- Οι οριζόντιες (ή μαλακές) δεξιότητες (**soft skills**) που είναι γνωστές και ως διαπροσωπικές ικανότητες των ανθρώπων είναι οι υποκειμενικές δεξιότητες που αποκτά κάποιος συνήθως μέσα από την εμπειρία ζωής, που είναι πολύ πιο δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν και **σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται και αλληλεπιδρά κάποιος με άλλους ανθρώπους.**

Οριζόντιες δεξιότητες και Αναλυτικό Πρόγραμμα

Οριζόντιες δεξιότητες

1. Ηγετικές ικανότητες
- 2. Συνεργασία**
3. Επικοινωνιακές δεξιότητες (γραπτή και προφορική)
- 4. Κριτική σκέψη**
5. Ικανότητα διαχείρισης και επίλυσης προβλημάτων
6. Διαχείριση άγχους και κρίσεων
7. Εργασιακή ηθική και δεοντολογία
8. Ευελιξία και **προσαρμοστικότητα**
9. Διαχείριση χρόνου

Τομέας Προσωπικής και Κοινωνικής συνειδητοποίησης

- ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- Ταυτότητες
- Αυτοαντίληψη
- Ανεξαρτησία και αυτοπεποίθηση
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- Κοινωνική γνώση
- Κοινωνικές δεξιότητες
- **Κοινωνική Ταυτότητα**
- ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- **Σεβασμός προς τη διαφορετικότητα**

Ακούοντας τη φωνή των παιδιών

- **Μαζί με το παιδί** αξιοποιούμε τις προϋπάρχουσες εμπειρίες του (παρελθόν), εστιάζομαστε στις αναδυόμενες δεξιότητές του (παρόν) και προγραμματίζουμε για τις εν δυνάμει ικανότητές του (μέλλον). (Αναλυτικό πρόγραμμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, 2021)
- Το κάθε παιδί είναι μοναδικό και ξεχωριστό, με ατομικούς μηχανισμούς μάθησης και ρυθμούς. **Έχει τη δική του φωνή** και θα πρέπει να συμμετέχει σε ένα δημοκρατικό διάλογο για τις αποφάσεις που το αφορούν.

Η φωνή των παιδιών

- 'η φωνή των παιδιών ευθυγραμμίζεται με την ταυτότητα, την ύπαρξη και την ενδυνάμωση' (Maybin 2013, 383)
- Δεν είναι καθόλου τυχαίο που η έννοια της ύπαρξης νοηματοδοτείται κυρίως με τη φωνή: με τη γλώσσα των λέξεων. Η φωνή ακούγεται (κατανοείται) είναι αυτό που ονομάζουμε συνείδηση, έχει απαραίτητα τη μορφή του χρόνου και δεν δανείζεται έξω από τον εαυτό της
- «Η συζήτηση είναι πολύπλοκη, [sic.] καθώς και οι σχέσεις ισχύος που υπάρχουν μεταξύ των ενηλίκων και των παιδιών θολώνουν τα ζητήματα και διαμορφώνουν τις υποθέσεις που γίνονται». Για να κατανοήσουμε τη συζήτηση, είναι σημαντικό να την εξετάσουμε σε σχέση με την αντίληψη της παιδικής ηλικίας. Lloyd-Smith και Tarr (2000:63)

Μοντέλα αντίληψης του παιδιού – Paradigm shift

- Το πρώτο μοντέλο (**children as possessions**) υποστηρίζει την ιδέα ότι τα παιδιά είναι ιδιοκτησία των γονέων ή ενηλίκων.
- Το δεύτερο (**children as subjects**) «αντιλαμβάνεται το παιδί ως ένα αντικείμενο που χρειάζεται προστασία από τους ενήλικες».
- Στο τρίτο μοντέλο (**children as participants**), τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων των ενηλίκων και να γνωμοδοτήσουν σχετικά με αποφάσεις που λαμβάνονται για αυτά.
- Το τέταρτο μοντέλο (**children as an active citizens**) αναγνωρίζει το παιδί ως ενεργό πολίτη και συνδέεται με την αυθεντική ακρόαση της φωνής των παιδιών (Lloyd-Smith και Tarr, 2000:65).

Η φωνή των παιδιών: Προκλήσεις - ευκαιρίες

- Η φωνή των παιδιών ή οι φωνές των παιδιών. Παράδειγμα η προσέγγιση του Ρέτζιο Εμίλια και της ακρόασης των «χιλίων φωνών» τους (Malaguzzi, 2001).
- Η προσχολική ηλικία παρουσιάζει νοητικές προκλήσεις που θέτουν σε αμφισβήτηση την αξιοπιστία των φωνών των παιδιών όπως ο εγωκεντρισμός, οι ικανότητες μνήμης/ ανάκλησης και το γεγονός ότι το μικρό παιδί συχνά επιδιώκει να απαντήσει με τρόπο που ευχαριστεί τους ενήλικες οι οποίες όμως μπορούν να ξεπεραστούν με την διαμόρφωση περιβάλλοντος υποστήριξης και αποδοχής του παιδιού (Birbeck & Drummond, 2005).
- Η ακρόαση των φωνών των μικρών παιδιών φαίνεται να προκαλεί αμηχανία ως προς την εύρεση μεθόδων καθώς η ηλικία γίνεται αντιληπτή ως εμπόδιο (Clark & Statham, 2005).

Η φωνή των παιδιών: Προκλήσεις - ευκαιρίες

- Η ηλικία δεν χρειάζεται αλλά και δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο καθώς η ακρόαση των μικρών παιδιών για τις εμπειρίες τους, τα συναισθήματα και τα βιώματα τους, ειδικά στην προσχολική εκπαίδευση δεν **οικοδομεί** μονάχα ένα **κλίμα σεβασμού** και **συμμετοχής** αλλά αποτελεί και **ευκαιρία ανάδειξης απροσδόκητων ικανοτήτων από τα παιδιά** (Pascal & Bertram, 2009).
- Η **επικοινωνία** κατά την διαδικασία της ακρόασης των μικρών παιδιών πρέπει να απευθύνεται σε **όλες τις αισθήσεις** και τα **μέσα έκφρασης** (Pascal & Bertram, 2009) και αξιοποιηθούν τρόποι και μεθοδολογίες φιλικές προς τα παιδιά (**Kids friendly language, metaphors, child friendly methodologies**)
- Οι φωνές των παιδιών και οι σιωπές των παιδιών (Σπύρου, 2016)

Κρίσιμο συμβάν

- Καμιά θεωρία δεν πηγάζει σε πραξιακό κενό
 - Τσάφος, Β.(2019)

Η Περίπτωσης τριών νηπιαγωγείων

Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης

Αναζητώντας οπτικές στο πλαίσιο της πολιτικής για την Επαγγελματική Μάθηση των εκπαιδευτικών

- Το Πρόγραμμα ΥΕΜ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου επιδιώκει τη διερεύνηση των **οπτικών όλων** των εμπλεκομένων, **δίνοντας φωνή** στους/στις εκπαιδευτικούς, **τα παιδιά** και τους γονείς.
- Η **τριγωνοποίηση των οπτικών** στο ζήτημα βοηθάει για μια πιο βαθιά και ολοκληρωμένη κατανόησή του (Taylor, 2000)
- Ο **συμμετοχικός** χαρακτήρας αυτής της διαδικασίας προωθεί τον **εκδημοκρατισμό**, επιτρέποντας την κατανομή ευθυνών, την κατάργηση παγιωμένων νοοτροπιών και καθιστά **όλους και όλες ορατούς/ές**.

Αξιοποιώντας εργαλεία για τις οπτικές

ΘΕΜΑ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΑΣ:

.....

Ποιους άλλους φορείς ή ποιες άλλες ομάδες αφορά το θέμα;

.....
.....

Πώς μπορούμε να μάθουμε για τη δική τους οπτική;

.....
.....

Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς;

.....
.....

Εφαρμογή Μεθοδολογιών που είναι συμπεριληπτικές στις οπτικές

Συζήτηση στην ομάδα για το θέμα

Βιβλιογραφία

Πρακτική

Εστίαση στην κοινή κατανόηση

Σχεδιασμός και παρατήρηση διδασκαλίας

Οργάνωση μαθήματος από εκπαιδευτικό ή εκπαιδευτικούς

Παρακολούθηση διδασκαλίας

Συζήτηση στην ομάδα μετά από τη διδασκαλία

Κωδικοποίηση και συζήτηση του μαθήματος

Σύνδεση με την πρακτική εφαρμογή που έγινε στο μάθημα

(Bowe & Gore, 2017; Goodwin et al, 2025; Ellis et al, 2015; Gore et al, 2015)

Ερευνητικά ερωτήματα

Ποια εργαλεία και πρακτικές που εξασφαλίζουν τη φωνή των παιδιών υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί;

Πώς η υιοθέτηση των πρακτικών αυτών βοηθά στην υποστήριξη βασικών δεξιοτήτων των παιδιών;

Προτεραιότητα σχολείου: κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών

Μεθοδολογία

- Συμμετέχοντες
 - 1 υποστηρίκτρια και 3 σχολεία
- Εργαλεία και συλλογή δεδομένων
 - Αναστοχαστικά ημερολόγια υποστηρίκτριας
 - Τελικός και Ενδιάμεσος απολογισμός υποστηρίκτριας
 - Τελικός και Ενδιάμεσος απολογισμός σχολείου
 - Ηλεκτρονική επικοινωνία εκπαιδευτικών και υποστηρίκτριας
 - Πολιτισμικά προϊόντα παιδιών (Artefacts)
 - Αναρτημένες ανακοινώσεις (poster) στις Ημερίδες Επαγγελματικής Μάθησης
- Μέθοδος ανάλυσης
 - Μελέτη υλικού για εντοπισμό θεμάτων /μοτίβων
 - Εννοιολογική κωδικοποίηση
 - Ανάλυση και κατηγοριοποίηση
 - Discourse analysis and Artefacts analysis

Προσέγγιση του Μωσαϊκού

- Η συγκεκριμένη προσέγγιση σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε από την **Alison Clark και τον Peter Moss**. Αναγνωρίζει τα παιδιά ως ειδήμονες της ζωής τους και ως άτομα με δικαιώματα ισάξια με αυτά των ενηλίκων.
- Αξιοποιείται για τη συλλογή απόψεων και εμπειρίες της ζωής των παιδιών σε μια προσχολική δομή σχετικά με τους χώρους, το πρόγραμμα, το παιχνίδι κλπ που η συγκεκριμένη δομή τους προσέφερε.

Moss, R and Clark, A (2011) Listening to young children. The mosaic approach.

Ας Ακούσουμε τα Μικρά Παιδιά: Η Προσέγγιση του Μωσαϊκού

λεκτικά και μη λεκτικά εργαλεία:

- παρατήρηση,
- συνεντεύξεις,
- φωτογραφικές μηχανές,
- ξεναγήσεις,
- χαρτογράφηση,
- ζωγραφική,
- παιχνίδι ρόλων
- συζήτηση σε ομάδες

Υιοθετώντας τη στάση του «αυθεντικού αρχαριου»

Αξιοποίηση λεκτικών εργαλείων – Συνέντευξη με τα παιδιά

- Ερωτήματα προς τα παιδιά:
 1. Ποιος/ποια αποφασίζει για το τι κάνουμε στην τάξη;
 2. Ποιος/ποια οργανώνει την τάξη και τα παιχνίδια μας;
 3. Ποιος/ποια έχει αποφασίσει ποιοι θα παίξουν σε κάθε κέντρο μάθησης;
 4. Ποιος/ποια έχει αποφασίσει πόση ώρα θα παίξουν σε κάθε κέντρο μάθησης;

Ποιος /ποια κάνει ... παιχνίδι
στην τάξη;

Αξιοποίηση λεκτικών εργαλείων – Συνέντευξη με τα παιδιά

- «Παιδιά θα παίξουμε ένα παιχνίδι όπου εγώ θα είμαι ο/η δημοσιογράφος(δασκάλα) και θα σας κάνω ερωτήσεις για το πώς περνάτε στην τάξη σας.»
- Από όλα αυτά που κάνετε στην τάξη σας, τι είναι αυτό που σου αρέσει πιο πολύ; Γιατί σου αρέσει περισσότερο αυτό;
- Υπάρχει κάτι που σε στεναχωρεί και δεν θα ήθελες να γίνεται στην τάξη σας; Τι είναι αυτό; Γιατί σε στεναχωρεί;
- Τι θα άλλαζες στην τάξη σου;
- Αν μπορούσες να ταρακουνήσεις το σχολείο σου πώς θα το ξανάφτιαχνες;

Αυγητίδου (2014). Οι εκπαιδευτικοί ως ερευνητές και ως στοχαζόμενοι επαγγελματίες. Αθήνα: Gutenberg.

Αξιοποίηση μη λεκτικών εργαλείων – φωτογραφικές μηχανές ή κινητά τηλ.

- photo-voice

Τί είναι παιχνίδι;
Γιατί έβγαλες αυτή τη
φωτογραφία;
Γιατί νομίζεις οι
συμμαθητές σου εδώ
παίζουν;

Ελεύθερο παιχνίδι

Αξιοποιώντας μη λεκτικά εργαλεία – φωτογραφίες

- photo-elicitation

- Τί κάνετε εδώ;
- Τί αποφασίσατε τελικά;
- Πώς το αποφασίσατε;
- Ήταν όλοι σύμφωνοι στην ομάδα με αυτό που αποφασίσατε;
- Τί κάνατε όταν η Ελένη διαφώνησε;

Αξιοποιώντας μη λεκτικά εργαλεία – φωτογραφίες

photo-elicitation

- Μίλησε μου για αυτή τη φωτογραφία;
- Τί κάνεις εσύ;
- Τί κάνει η;
- Τί σημαίνει συνεργασία;

Αξιοποίηση μη λεκτικών εργαλείων – Ζωγραφική Μοιράζομαι μαζί

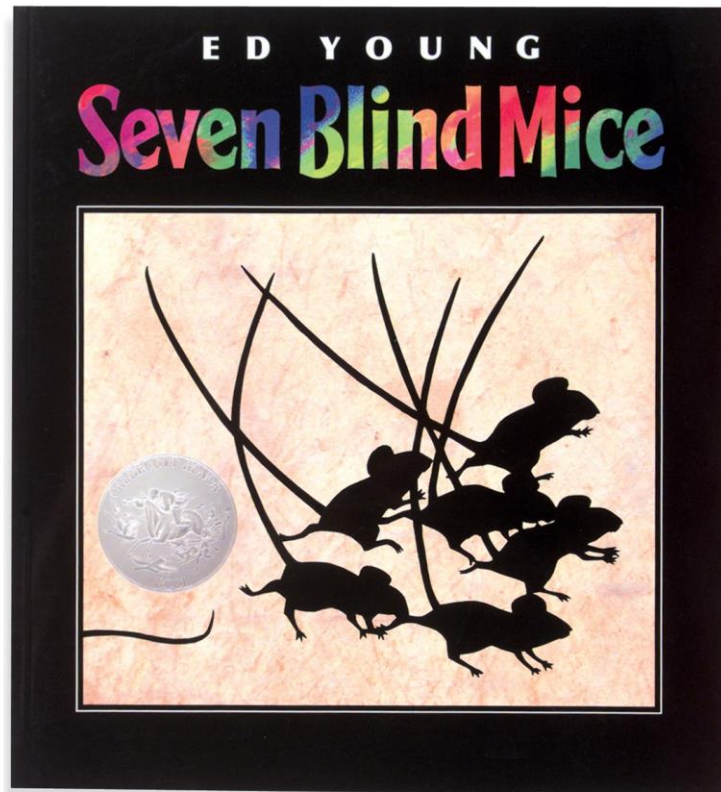

- Τι διαφορετικό κάναμε στην τάξη μας;
- Σας άρεσε;
- Γιατί ;

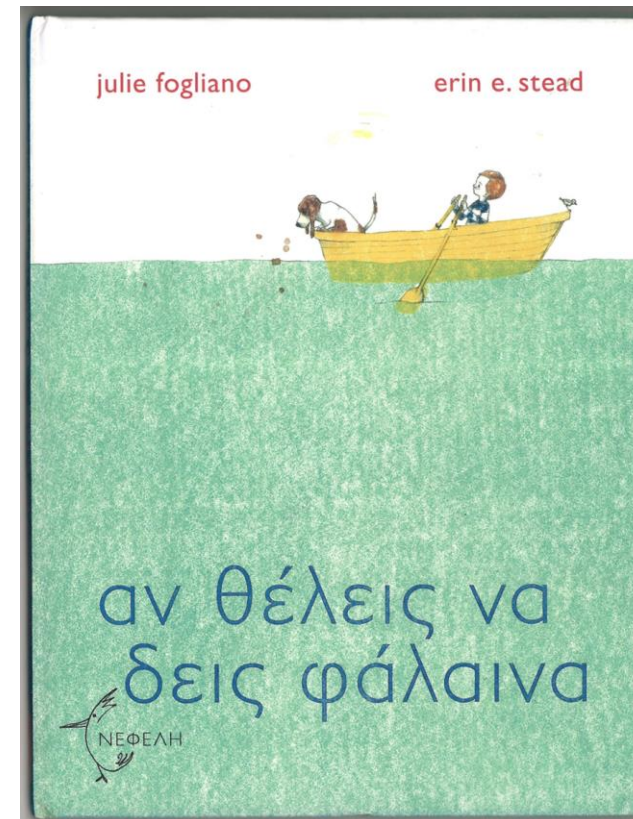

Αξιοποιώντας Παραμύθια για τις οπτικές και τη στοχοθεσία

- Εφτά τυφλά ποντίκια

- Αν θέλεις να δεις φάλαινα

Απο το ποτέ στο ... τότε

Βαρβάρα:
Ποτέ δεν θα
φάω μπιζέλια!

Αλίκη:
Ποτέ δεν θα
πιω καφέ!

Μιχαήλ:
Ποτέ δεν θα
σκαφαλώσω σε δέντρο!

Αικατερίνη:
Ποτέ δεν θα
σκαφαλώσω στο
δέντρο!

Μαριάννα:
Ποτέ δεν θα
σκαφαλώσω
πάνω από το
αυτοκίνητο!

Γιώργος:
Ποτέ δεν θα
κινηούσα τη γάτα μου!

Ντάβιζ:
Ποτέ δεν θα έκανα
ανάποδη τούμπα

Χρήστος:
Ποτέ δεν θα
κάνω τούμπα
στο τραπέζι!

Μαριάμ:
Ποτέ δεν θα
μπω στο τρενάκι
του γούνα παρκ!

Μαρκ:
Ποτέ δεν
θα μεγαλώσω!

Χριστάκης:
Ποτέ δεν θα
χορεύω προς τα πίσω!

Αντώνης:
Ποτέ δεν θα
σταματήσω το
ποδόσφαιρο

Σάββα:
Ποτέ δεν θέλω
να κάνω γυμναστική!

Αντρέας:
Ποτέ δεν θέλω
να δω παππούς!

Αμέλια:
Ποτέ δεν θα
ζαχαρώ corn
flakes.

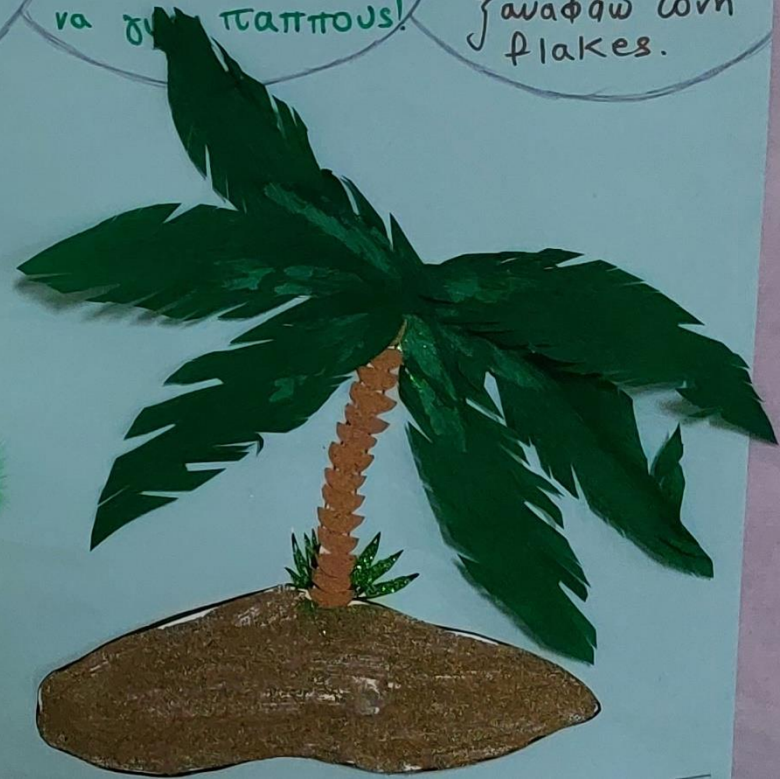
Διμήλια:
Ποτέ δεν θα
γκρίναζα στη
μαμά μου!

Μόδεστος:
Ποτέ δεν θα
σταματήσω να
σκαφαλώνω στα
δέντρα!

Μακάρι:
Ποτέ δεν θέλω
να μεγαλώσω!

Ποιό είναι το

δικό σας ποτέ που μπορεί
να γίνει και τότε

Η μόνη σταθερά της ζωής είναι η αλλαγή. Ηράκλειτος

Υιοθετώντας αναστοχαστικές συζητήσεις με τα παιδιά

Ο Καλός Ακροατής

- Δημιουργία εργαλείου με τους κανόνες του πώς να γίνω <<Καλός Ακροατής>>
- **Στόχος της δράσης είναι η ενεργή συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία**
- Πορεία ακολουθήσαμε:
 - Οργανώθηκε μια συζήτηση **μαζί με τα παιδιά**.
 - Στο τέλος της συζήτησης, **συζητήσαμε με τα παιδιά** πόσο καλά πήγε η συζήτηση.
 - **Τα παιδιά ρωτήθηκαν :**
 - Συμμετείχατε όλοι στην συζήτηση ;
 - Γιατί δεν συμμετείχαμε όλοι;
 - Πώς μπορούμε να κάνουμε καλύτερη την συζήτηση και να συμμετέχουμε περισσότεροι την επόμενη φορά;

Συνδημιουργία εργαλείων με τα παιδιά

Πόσο καλός ακροατής είμαι;

Χρωμάτισε το κατάλληλο προσωπάκι ανάλογα με το πόσο τηρείς τα παρακάτω:

	Κάθε φορά 	Συχνά 	Καθόλου
Τα αυτιά μου ακούνε προσεκτικά 			
Τα μάτια μου παρακολουθούν με προσοχή 			

The Lundy model of child participation – εργαλείο αναστοχασμού

'Laura, Lundy (2007) "'Voice" is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child", British Educational Research Journal, 33:6, 927-942,(p. 933)

The Lundy model of child participation

- **Χώρος** δημιουργούμε ευκαιρίες για να εκφράσουν τα παιδιά την άποψή τους **“Space”** in terms of creating opportunities for children to express their views.
- **Φωνή** διευκολύνουμε την έκφραση της άποψής τους **“Voice”** in terms of facilitating the expression of these views.
- **Ακροατήριο** Είμαστε ενεργητικοί ακροατές **“Audience”** in terms of actively listening to these views.
- **Επιρροή** αντιδρούμε κατάλληλα στις απόψεις τους **“Influence”** in terms of responding appropriately to these views.

‘Laura, Lundy (2007) ""Voice" is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child", *British Educational Research Journal*, 33:6, 927-942,(p. 933)

Δεξιότητες και φωνή των παιδιών

Καταληκτικά

Όταν ακούμε τη φωνή των παιδιών ...

- Καλλιεργείται η **κριτική τους σκέψη**, τα παιδιά έχουν και αναπτύσσουν τις δικές του ιδέες κάνουν συνδέσεις μεταξύ ιδεών και αναπτύσσουν στρατηγικές
- Βιώνουν δημοκρατικές και συμμετοχικές πρακτικές απαραίτητες για τη **συνεργασία**
- Αξιοποιούμε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις και υποστηρίζουμε τον αναστοχασμό των παιδιών ενθαρρύνοντας έτσι τη **δημιουργικότητα** τους

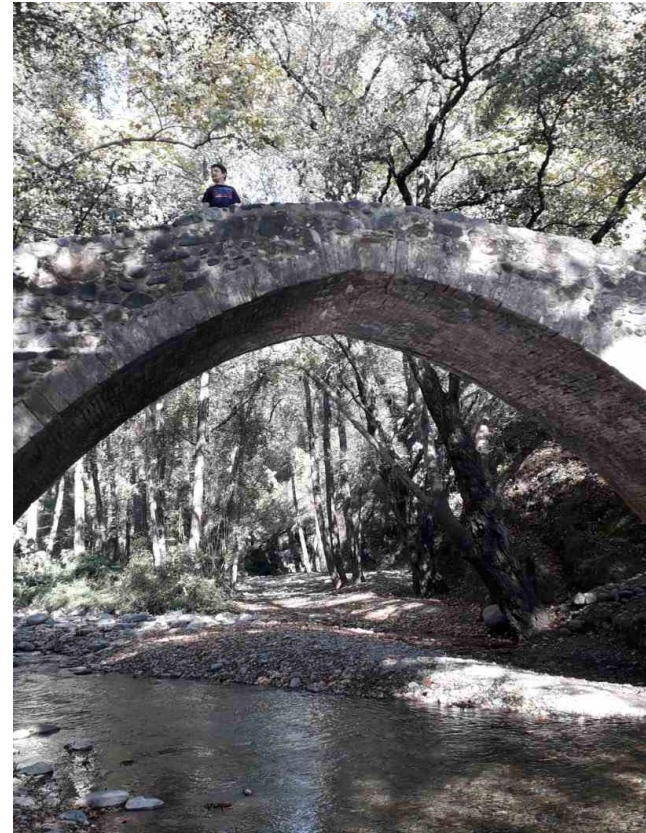

Συνδυάζοντας οπτικές και θεωρήσεις

Η οπτική των παιδιών

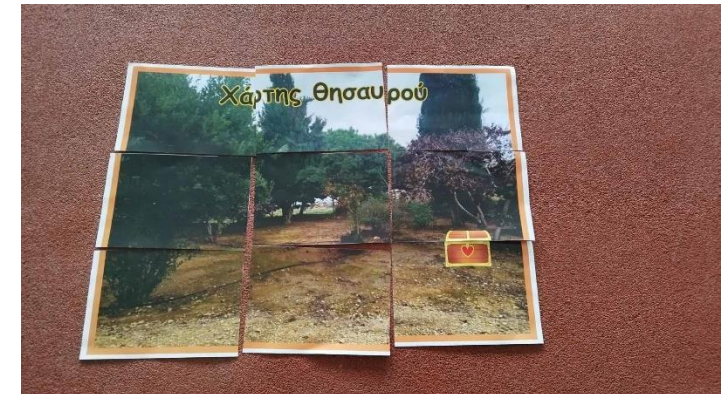

Η οπτική των 'μεγάλων'

Ευχαριστίες

- Νηπιαγωγεία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ΥΕΜ
- Δημόσιο Νηπιαγωγείο Αραδίππου Δ
- Δημόσιο Νηπιαγωγείο Αγίας Νάπας
- Γιώρκειο Νηπιαγωγείο Παραλιμνίου

Από καρδιάς

